

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

☰ Izpitna pola 2 ☰

Narodna zgodovina

Četrtek, 28. avgust 2008 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli. Pri reševanju si pomagajte s slikovnim gradivom.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapишite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 1 prazno.

SLOVENCI V PRVI JUGOSLOVANSKI DRŽAVI

1. Ob zaostrenih razmerah na fronti je cesar Karel I. ponovno sklical državni zbor na Dunaju. Slovenski in hrvaški poslanci, povezani v Jugoslovanski poslanski klub, so zasedanje izkoristili za razglasitev svojih narodnih zahtev.
Kako se je imenovala deklaracija, ki so jo podali poslanci Jugoslovenskega kluba v dunajskem parlamentu?
Pojasnite vsebino deklaracije.

(3 točke)

2. Julija 1917 je bila na otoku Krfu sprejeta t. i. krfska deklaracija. Sprejela sta jo Jugoslovanski odbor in srbska vlada.
Pojasnite, kdo je sestavljal Jugoslovanski odbor.
Izpostavite dve točki iz vsebine krfske deklaracije.

(3 točke)

1. Država Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki so znani tudi pod imenom južni Slovani, bo svobodno neodvisno kraljestvo, z enotnim teritorijem in enotnim državljanstvom. To bo ustavna, demokratična in parlamentarna monarhija pod vodstvom dinastije Karadjordjevićev, ki je dokazala, da se po idejah in čustvih ne loči od naroda in da nadvse ceni svobodo in voljo ljudstva.

Ozemlje Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev obsega vse ozemlje, na katerem živi naš triimenski narod kompaktno in nepretrgoma, in to ozemlje se brez kršitve življenjskih koristi celote ne bi smelo okrnjevati. Naš narod ne zahteva nič tujega, zahteva samo svoje in želi, da bi se ves kot ena sama celota osvobodil in združil ...

(Vir: Jernejčič, R. A., 2001: Zgodovina na maturi 2, str. 72, 73. DZS. Ljubljana)

3. Jeseni 1917 je majniško deklaracijo javno podprl tudi ljubljanski knezoškof Anton Bonaventura Jeglič, kar je pripeljalo do množičnega deklaracijskega gibanja.
Navedite, kaj je deklaracijsko gibanje.
Pojasnite temeljni pomen, ki ga je dobilo deklaracijsko gibanje.

(2 točki)

Slika 1

(Vir: Repe, B., 2005: Sodobna zgodovina,
str. 88. Modrijan. Ljubljana)

4. Južnoslovanski politiki so 6. oktobra leta 1918 v Zagrebu ustanovili »Narodno vijeće«, ki je postal vrhovno predstavniško telo Jugoslovanov v Avstro-Ogrski.
Kako se je imenoval organ, ki je imel enako vlogo v Sloveniji?

(1 točka)

5. Že novembra 1918 so se v Ženevi začela pogajanja med delegacijama Narodnega sveta in srbske vlade o združitvi.
Navedite tri razloge, ki so Slovence silile k združitvi s Srbijo.

(3 točke)

6. Prvega decembra 1918 je bila razglašena Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.
Obkrožite črke pred tremi odgovori, ki so povezani z združevalnimi procesi novembra leta 1918.

(3 točke)

- A V Ženevi so predstavniki Narodnega sveta dosegli sporazum o (kon)federativni združitvi.
- B Delegacijo Narodnega sveta na pogajanjih v Ženevi je vodil njen predsednik, dr. Anton Korošec.
- C Ženevsko deklaracijo sta takoj potrdila regent Aleksander in srbska vlada.
- D Delegacijo srbske vlade na pogajanjih v Ženevi je vodil Nikola Pašić, ki je po vrnitvi v Beograd odstopil z mesta predsednika vlade.
- E Ženevska konferenca je spodbudila črnogorskega kralja Nikolo, da je ostal na prestolu.
- F Z združitvijo v skupno državo smo Slovenci rešili vprašanje zahodne in severne meje.

7. Slovenci so upali, da bo v novo državo vključeno celotno slovensko narodno ozemlje. V odločilnih trenutkih boja za zahodno in severno mejo pa so bili prepuščeni sami sebi in volji zmagovitih držav.

V krajšem razmišljanju opišite boj in reševanje vprašanja severne in zahodne meje. Pri tem upoštevajte:

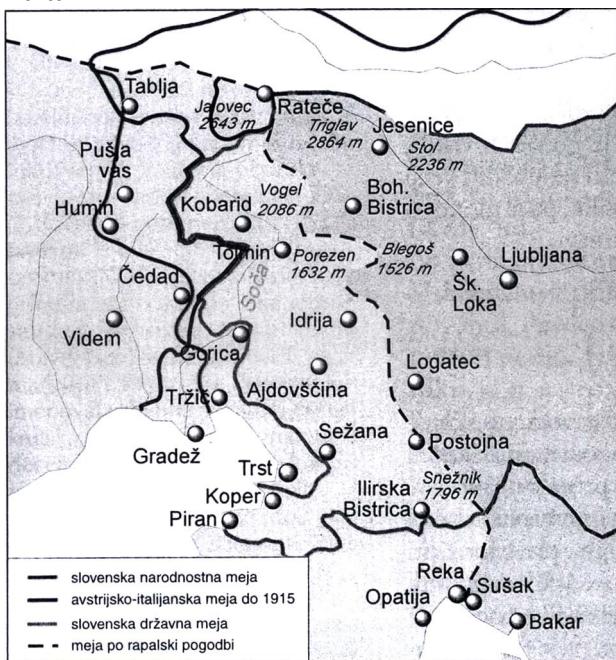
Kdo je odigral odločilno vlogo pri reševanju vprašanja meje v obmejnem predelu slovenske Štajerske in kako je bilo vprašanje te meje rešeno?

Kaj je zasedel poročnik Franjo Malgaj (dve navedbi) in kako se je pariška mirovna konferenca odločala o zahodni meji?

Pojasnite, zakaj se je po vašem mnenju tako odločila.

(5 točk)

Karta 1

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 81. DZS. Ljubljana)

Slika 2: Franjo Malgaj (1894–1919)

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1848–1992, str. 196. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

8. Mirovna konferenca v Parizu je odločila, da bo v Celovški kotlini izvedeno ljudsko glasovanje. Navedite, kako je mirovna konferenca razdelila Celovško kotlinu (razdelitev in uprava) in kako je predvidela potek plebiscita.

(2 točki)

Karta 2

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 81. DZS. Ljubljana)

9. Pogovori med Italijo in Kraljevino SHS so se začeli 8. novembra leta 1920 in končali s podpisom pogodbe čez štiri dni.

Kako se je po mestu podpisa imenovala ta pogodba?

Kolikšen delež slovenskega ozemlja ali slovenskega življa je prišel po tej pogodbi pod Italijo?

Kako je pogodba urejala vprašanje italijanske manjštine v Kraljevini SHS in kako vprašanje Slovencev v Italiji?

(3 točke)

S soglasjem sosedov smo spremenili v Italijane pol milijona Jugoslovanov in dosegli posebne privilegije za nekaj tisoč Italijanov, ki so ostali v Dalmaciji. Vesnič in njegovi so od mene zahtevali, naj dam določena kulturna poroštva ... Odločno sem odklonil. Dejal sem, da nove države morejo in morajo dajati poroštva, tako velika sila, kot je Italija, pa jamči že s svojo civilizacijo in strpnostjo ...
(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1848–1992, str. 226. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

10. Tudi po združitvi v skupno državo so na Slovenskem obstajali katoliški, liberalni in socialistični politični tabori.

Navedite stranko, ki je bila najmočnejša v katoliškem taboru, in imenujte njenega voditelja.

Kratko pojasnite neno temeljno politično usmeritev.

(2 točki)

11. Junija 1921 je bila sprejeta vidovdanska ustava, ki je določala politično, socialno-gospodarsko državno obliko združene države.
Obkrožite črke pred trditvami, ki so povezane s to ustavo.

(3 točke)

- A Ustava je uzakonila ustavno, parlamentarno in dedno monarhijo.
- B Ustava je uzakonila federalizem, ki je zagotavljal posameznim narodom popolnoma samostojen razvoj.
- C Ustava je uzakonila delitev oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno oblast, vzpostavljala parlamentarizem in zagotavljala temeljne državljanske svoboščine.
- D Zakonodajna oblast je bila v rokah Narodne skupščine, ministri so bili podrejeni Narodni skupščini, kralj pa je državo zgolj predstavljal doma.
- E Upravno je bila država razdeljena na tri velike enote, ki so ustrezale zgodovinskim deželam Slovenije, Hrvaške in Srbije.
- F Vidovdanska ustava je uvedla jugoslovanski unitarizem in državni centralizem.

12. Kraljevina SHS je bila upravno razdeljena na 33 okrožij ali oblasti.

Navedite okrožji (oblasti), ki sta obsegali tedanje slovensko ozemlje znotraj Kraljevine SHS.

(1 točka)

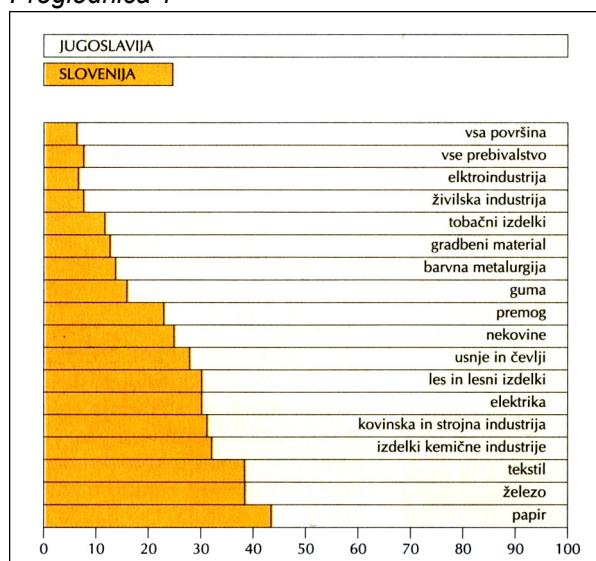
13. Položaj kmečkega prebivalstva je država poskušala izboljšati z različnimi ukrepi.

Navedite tri ukrepe, s katerimi naj bi izboljšala položaj kmeta.

(2 točki)

14. V obdobju med obema vojnoma se je slovenska industrija zelo hitro razvijala in je obsegala ob osmih odstotkih prebivalstva četrtino vse jugoslovanske proizvodnje.
 Navedite dva razloga za hitro rast slovenske industrije.
 Glede na preglednico 1 navedite industrijsko panogo, ki je imela največji delež proizvodnje v Jugoslaviji.
 Kolikšen odstotek prebivalstva so predstavljali Slovenci v Kraljevini Jugoslaviji?

(4 točke)

Preglednica 1

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002: Zgodovina 4, str. 81. DZS. Ljubljana)

15. Zaradi slabih gospodarskih razmer, nenehnih kriz in nizkih mezd so se delavci pogosto upirali delodajalcem in hoteli izsiliti boljši položaj s stavkami.
Navedite stavko, ki je izbruhnila na leta 1920 in se krvavo končala s streljanjem na Zaloški cesti v Ljubljani.

(1 točka)

16. Januarja 1929 je kralj Aleksander prevzel vso oblast v svoje roke, pozneje pa je diktaturo nekoliko omilil z vsiljeno ali oktiroirano ustavo.
Spodaj navedenim značilnostim pripišite črko D, če menite, da spada v čas odkrite diktature, in črko V, če menite, da spada v čas, ko je veljala vsiljena ali oktiroirana ustava.

(3 točke)

- Ustanovljena je bila banovina Hrvaška.
- Vlado vodi general P. Živković.
- Ustanovljena je ena sama vladna stranka, od leta 1933 imenovana Jugoslovanska nacionalna stranka.
- Vse stranke so razpuščene.
- Oblast v državi prevzame tričlansko kraljevo namestništvo.
- V Marseillu ubijejo kralja Aleksandra.

17. Voditelji SLS so v protest proti diktaturi in unitaristični kraljevi politiki izdali posebno Slovensko deklaracijo, ki so jo imenovali tudi Koroščeve punktacije.
Obkrožite črki pred trditvama, zapisanima v Slovenski deklaraciji.

(2 točki)

- A »Slovenski narod je danes razdeljen in razkosan na štiri države, na Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Njegova osnovna zahteva je, da se združi v eno samo politično skupnost, ker se mu more le na ta način ohraniti eksistencija in zagotoviti splošni napredok.«
- B »Srbi, Hrvati in Slovenci so v etničnem oziru en narod in v skladu s tem more edino prava jugoslovanska misel biti soliden temelj za napredek nacije in razvoj države.«
- C »Narodno edinstvo je čustvo notranje, po usodi povzročene povezanosti Srbov, Hrvatov in Slovencev in prepričanje, da vsi tvorimo edinico, katere niti en del ne bi mogel živeti svobodno in neodvisno življenje.«
- D »Slovenski narod v Jugoslaviji si mora priboriti nacionalno individualnost, ime, zastavo, etnično skupnost, finančno samostojnost, politično in kulturno svobodo.«

18. V prvi polovici tridesetih let je državo zajela huda gospodarska kriza.
Pojasnite, kako se je to izražalo na podeželju, in navedite en ukrep iz leta 1932, s katerim je država reševala kmeta.

(2 točki)

19. Kriza je zajela tudi industrijo. Številna podjetja so propadla, kazala se je tudi v odpuščanju delavcev. Kljub temu se je delež zaposlenih žensk v tem obdobju povečal.
Pojasnite en razlog za povečevanje števila zaposlenih žensk.

(1 točka)

20. Splošna kulturna razvitost jugoslovenskih pokrajin je bila zelo različna. O tem pričajo tudi podatki o razširjenosti društev oziroma o društveni samoorganiziranosti.
Navedite, katere pokrajine so bile po tem merilu najbolj razvite.
Pojasnite, kaj vpliva na razširjenost periodičnega tiska.

(2 točki)

Preglednica 2

<i>Splošna kulturna razvitost v Jugoslaviji leta 1936⁴</i>				
Banovine sever – jug	Št. društev na 1000 prebivalcev	Št. periodičnih publikacij na milijon prebivalcev	Št. sedežev v kinodvoranah na 1000 prebivalcev	Prodane vstopnice v gledališčih na 1000 prebivalcev
Dravska	5,4	174	13	201
Savska	2,4	136	9	157
Dunavska + Bgd.	2,7	131	15	103
Vrbaska	0,9	9	3	35
Drinska	1,2	31	4	47
Primorska	1,5	32	4	2
Moravska	1,3	15	2	43
Zetska	1,1	27	3	35
Vardarska	1,0	17	4	55
Jugoslov. povp.	2,0	77	8	102

(Vir: Slovenska novejša zgodovina 1848–1992,
str. 417. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

21. Po nastanku Kraljevine SHS smo Slovenci uresničili tudi stoletno željo po lastni univerzi.
 Navedite tri fakultete, ki so delovale v okviru ljubljanske univerze.
 Po kom so poimenovali univerzo leta 1929?
 Kakšen je bil pomen ustanovitve lastne univerze za Slovence?

(3 točke)

Slika 3: Ljubljanska univerza v dvajsetih letih

(Vir: Repe, B., 2005: Sodobna zgodovina, str. 119. Modrijan. Ljubljana)

22. Med obema vojnoma je slovenski narod splošni kulturni in znanstveni dozorelosti dodal ustrezne inštitucije.
 Na črtice pred navedenimi inštitucijami pripišite ustrezne letnice oziroma obdobje njihove ustanovitve: 1918, 1919, 1920, 1928, 1935–1941, 1938.

(3 točke)

- Glasbeni konservatorij v Ljubljani
- Akademija znanosti in umetnosti
- Univerza v Ljubljani
- Radio Ljubljana
- Narodna galerija
- Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

23. Italijanska vojaška in nato civilna uprava je z ostrimi ukrepi zatirala izražanje slovenstva. Položaj se je še poslabšal, ko so oblast prevzeli fašisti.
Navedite dva ukrepa italijanske raznarodovalne politike.

(2 točki)

Slika 4

(Vir: Dolenc, E., in Gabrič, A., 2002:
Zgodovina 4, str. 107. DZS. Ljubljana)

Te dni je prefekt v Trstu podpisal zopet 1600 prevedb priimkov v italijansko obliko. Navajamo nekatere značilnejše: Grablovic Gravelli, Hamerle Martelli, Hrovatin Rovatti, Lozej Losetti, Lukež Lucchesi ...

(Vir: Weber, T., in Novak, D., 1996: 20. stoletje v zgodovinskih virih, besedi in slikah, Slovenci v Državi SHS in v Kraljevini SHS 1918–1941, str. 103/104. DZS. Ljubljana)

24. Fašizem je pri slovenski narodni skupnosti v Italiji zaradi nacionalnih nagibov izzval splošen odpor. Leta 1924 je nastala narodnorevolucionarna organizacija za Slovence in Hrvate v Julijski krajini.

Navedite ime te organizacije.

Pojasnite, kaj so člani organizacije želeli doseči s svojim delovanjem.

(2 točki)

25. Število koroških Slovencev se je zaradi raznarodovalnega pritiska vse bolj zmanjševalo.
 Zakaj se število preštetih Slovencev leta 1939 tako poveča?
 Navedite še en ukrep večjega pritiska na koroške Slovence po letu 1939.

(2 točki)

Preglednica 3

Število Slovencev na avstrijskem Koroškem	
1923	39.292
1934	26.792
1939*	44.708
1951	42.092
1961	25.472
1971	21.894
1981	16.421
1991	14.850
2001	13.141 (12.586 Slovencev in 555 t. i. Vindišarjev)

(Vir: Repe, B., 2005: *Sodobna zgodovina*, str. 129. Modrijan.
 Ljubljana)

Prazna stran